

Звільнімо квартири, або **Усі – в сад!!!**

Проблеми сільських поселень

У ході проведення аграрної і земельної реформ в Україні відбулися зміни, які істотно вплинули на функціонування сільських поселень. Перестали існувати колгоспи і радгоспи, які, крім господарських, виконували адміністративні й соціальні функції на селі. Колгоспи та радгоспи часто-густо домінували над органами місцевого самоврядування, а в малих селах, де були розташовані бригади й відділки, їхні керівники здійснювали, умовно кажучи, керівництво цими селами. Тепер таких структур не стало, що породило певний вакуум у суспільному устрої в сільській місцевості. Виникла потреба повернутися до давніх, перевірених часом, форм управління – обрання виборних чи старост сіл і селищ.

Юрій ОДАРЧЕНКО,
народний депутат України,
голова підкомітету з питань регіональної політики
Комітету Верховної Ради України з питань
будівництва, містобудування і житлово-комунального
господарства та регіональної політики,
кандидат економічних наук

Характеризуючи систему розселення в нашій державі, необхідно відзначити, що вона доволі різноманітна, бо формувалася впродовж віків. Нині налічується близько 28,5 тисячі сільських поселень, із них 27,2 тисячі сіл і 1,3 тисячі селищ, та 1344 міських поселень, із яких 2 міста республіканського значення, 177 – обласного, 280 – районного і 885 селищ міського типу. Загалом на одне сільське поселення припадає 15 квадратних кілометрів сільськогосподарських угідь, у сільській місцевості проживає третина населення України. У сільських населених пунктах діють 10,3 тисячі сільських рад, і в середньому одна сільська рада обслуговує близько чотирьох сіл і селищ, хоча більш ніж 3,2 тисячі сільських рад мають лише одне поселення. Останнім часом поселенська мережа поповнилася великою кількістю помешкань, які збудовані поза межами сільських населених пунктів. Це садові, дачні, котеджні будинки й споруди, фермерські садиби, при шляхові, рекреаційні та інші будівлі. Їхня загальна кількість – близько 2,74 млн.

Постає логічне запитання: чи достатньо цих поселень і трудових ресурсів для обробки наявних угідь та задоволення потреб населення України в продуктах харчування? Відповідь очевидна: так. Бо за роки незалежності в Україні не було випадків, щоб сільське господар-

ство не забезпечувало задовільного виробництва рослинницької і тваринницької продукції. Окрім цього, порівняно з розвиненими країнами Заходу, де питомо вага сільського населення менша, вони повністю забезпечують себе необхідною продукцією. Уся справа в рівні механізації сільського господарства й застосуванні прогресивних технологій вирощування сільськогосподарських культур.

Функціонування сільських поселень останнім часом ускладнюється через низку значних проблем, сільська поселенська мережа потребує впорядкування. Спробуймо виокремити головні проблемні питання.

За сільськими радами закріплені відповідні території, проте вони не розподілені між громадами сіл і селищ, які входять до складу цих рад, що створює певні труднощі у використанні угідь.

Ми вже зазначали, що велика кількість житлових приміщень збудована поза межами сіл і селищ. Вони не є адміністративно-територіальними одиницями, тому на них не поширюються певні юридичні норми. Наприклад, у житлових будинках садових товариств не здійснюється реєстрація громадян для постійного проживання.

Сільська рада, до складу якої входять декілька поселень, розташовується в єдиному адміністративному центрі цієї ради. Переваж-

на більшість депутатського корпусу – як правило, з центрального населеного пункту. При цьому більш ніж 25 тисяч малих сіл і селищ не мають уповноваженої посадової особи від свого поселення, а тому їхні громади не впливають на прийняття рішень цією радою, зокрема на розподіл місцевого бюджету.

Для розв'язання перелічених проблем мною розроблено й зареєстровано у Верховній Раді законопроект (№ 4028 від 05.02.2009 р.) «Про упорядкування сільської поселенської мережі, поглиблення принципів місцевого самоврядування в сільській місцевості та сприяння деурбанізації народонаселення». На жаль, у цьому документі була закладена «міна уповільненої дії». До чинного Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» вносилося доповнення про сільські громади і обрання виборних цих громад, що не узгоджувалося зі статтею 140 Конституції України й викликало певний спротив, й отже могло не дістати подальшої підтримки.

Затвердження Кабінетом Міністрів Концепції реформи місцевого самоврядування (розпорядження № 900-р від 29.07.2009), де передбачено утворення в селах і селищах органів самоорганізації населення й обрання старост цих поселень, створило передумови для коригування поданого мною законопроекту шляхом внесення змін до чин-

ного Закону України «Про органи самоорганізації населення».

Нові законопроекти (№ 4028 і № 4028-1 від 10.03.2010 р.) «Про упорядкування сільської поселенської мережі» і «Про внесення змін до деяких законів України щодо місцевого самоврядування в сільських населених пунктах» спрямовані на вирішення таких завдань:

- визначення й встановлення господарських територій сільських поселень і на цій основі раціональніше використання громадами земельних, житлових та інших ресурсів;

- упорядкування поселенської мережі шляхом включення до складу відповідних сільських населених пунктів усіх без винятку житлових будівель і споруд, що розташовані на їхніх господарських територіях;

- сприяння добровільному відтоку міських жителів для постійного проживання в оформлених ними в установленому порядку прав власності житлових будинках у садових та інших товариствах і садибах;

- поширення демократичних принципів на сільську місцевість за рахунок організації діяльності сільських, селищних комітетів самоорганізації населення;

- обрання старост сіл і селищ;

- встановлення порядку опротестування неправомірних рішень відповідних рад та їхніх виконавчих комітетів щодо сіл і селищ, які входять до складу цих рад;

- запровадження формульного методу розподілу місцевих бюджетів територіальних громад між громадами сіл і селищ, які входять до складу відповідних рад.

Передбачене в законопроекті обов'язкове утворення органів самоорганізації населення в сільських поселеннях та обрання старост сіл і селищ, які здійснюватимуть представницькі та організаційні функції, поширить принципи місцевого самоврядування на найменші сільські поселення й ліквідує певну прогалину в чинному законодавстві, наслідком якої є відсутність впливу більшості громад сіл, селищ на суспільне й економічне життя на території відповідної ради.

У документі також визначено, що деурбанізація народонаселення – це зворотний процес урбанізації (швидкого зростання старих і появи нових міст), який характеризується добровільним відтоком міських жителів у сільську місцевість.

Може здатися, що тут є певна суперечність. В Україні питома вага сільських мешканців вища, ніж у розвинених країнах, а ми плануємо заходи, які ще збільшать цей дисбаланс. Відповідь тут однозначна, бо чим рівномірніше заселена територія країни, тим краще можуть використовуватися її природні ресурси, тим менше навантаження на екологію.

Бурхливий розвиток у світі промисловості в останнє сторіччя, зокрема й у нашій країні, призвів до непомірної концентрації промислових підприємств та урбанізації, тобто розростання на їх базі міст і мегаполісів. Нині набирає обертів зворотний процес: у розвинених країнах міські жителі масово переселяються в сільську місцевість, ближче до природи. Так звана маятникова міграція, коли люди живуть у заміських будинках, а працюють у містах, стає пріоритетною.

Розвиток комп'ютерних технологій, коли технічно можливо різноманітну роботу виконувати вдома на персональному комп'ютері й передавати за допомогою електронної пошти напрацьовані результати роботодавцям, ще більше прискорить процес деурбанізації. Тому оцінка нашого законопроекту академіком НАНУ В. Мамутовим про деурбанізацію народонаселення як негативне явище є спірною, а можливо, й застарілою.

У нашій державі унікальні можливості для деурбанізації народонаселення. Великим резервом для розв'язання житлової проблеми в Україні є будинки і споруди на територіях садових та інших товариств і садиб. Ці будівлі втрапили своє призначення бути лише тимчасовими помешканнями при обслуговуванні садових, городніх ділянок тощо. Останнім часом знято всі обмеження, які існували в разі забудови цих ділянок (щодо стінових матеріалів, висотності, житлової площі тощо). Тепер такі будівлі переважно відповідають сучасним вимогам для постійного проживання людей, проте досі офіційно використовуються як тимчасові помешкання.

У 2008–2009 роках в Україні, включаючи всі джерела фінансування, будувалося близько 10 млн. кв. метрів житла на рік. За середньої площі одного помешкання 105 кв. метрів загальна кількість квартир становить майже 100 тис. на рік. Кількість зведеного житла в сільській місцевості дорівнює тій кількості, що мають збудувати загалом у країні за 20-річну програмою.

Значну кількість житла в садових та інших товариствах було побудовано міськими жителями старшого покоління, які свого часу були мешканцями сіл. Тепер з'явилися реальні можливості (житлові, економічні, психологічні), щоб сприяти їхньому поверненню для постійного проживання в зареєстрованих ними в установленому порядку заміських житлових будинках.

Слід також відзначити, що території садових товариств розташовані переважно навколо великих міст – із розвиненішою, ніж у віддалених селах, транспортною та іншою інфраструктурою.

Тож відносно невеликі державні капіталовкладення забезпечать створення належних умов для постійного проживання тут людей.

Розв'язання цієї проблеми шляхом розроблення та реалізації Державної програми **сприяння деурбанізації народонаселення дасть змогу, з одного боку, здійснити добровільне переселення міських жителів у сільську місцевість і забезпечити вивільненим житлом молоді сім'ї в містах, а з другого – збільшити людність сільських поселень і значно активізувати суспільне життя на селі.**

Ми розуміємо, що запропоновані заходи не розв'язують усього комплексу проблем, які впливають на функціонування сільських поселень і розвиток сільськогосподарського виробництва. Негативний вплив мають економічні, технічні, демографічні, психологічні та інші чинники. Зміна форм власності й господарювання призвела до відносного безробіття в сільській місцевості, погіршилася демографічна ситуація, рівень освіти і благоустрою відлякує від села молодь. Проте в сільській місцевості є унікальні можливості для покращення ситуації. Наприклад, нині в країну ввозиться велика кількість продуктів харчування, які можуть вироблятися в Україні.

Зупинімося лише на одному з таких заходів. На наш погляд, державі терміново слід запровадити обов'язкове маркування продуктів харчування, які потрапляють на ринок. Ми, споживачі, повинні знати, що, якої якості й у кого купуємо. А ринок сам відрегулює ціну на цю продукцію. Наприклад, натуральне коров'яче молоко жирністю 4–5 відсотків матиме одну ціну, а зафарбована під білий колір вода, здобрена пальмовим маслом і ароматизатором, – іншу. І, безперечно, державі необхідно забезпечити прямий доступ сільгоспвиробників до ринку, захист їх від перекупників і ринкової мафії та притягнення до відповідальності виробників за порушення технології виробництва, умов маркування продукції. Реалізація цих заходів, які, до речі, не потребують додаткового фінансування, може неабияк посприяти відродженню села й селянства.

Зареєстровані законопроекти загалом спрямовані на вдосконалення чинного законодавства щодо забезпечення життєдіяльності сільських населених пунктів, поширення інституту місцевого самоврядування до рівня найменших поселень, раціональніше використання місцевих бюджетів, житлових і трудових ресурсів на селі. Тож сподіваємося на успішне їх проходження в парламентських комітетах і ухвалення Верховною Радою України.